

Kloostertuinen

door: Nel Meijer

In de tweede eeuw na Chr. leven in Egypte kluizenaars die groepen vormen en muren om zich heen bouwen (claustrum = klooster).

Dit is in feite het begin van het latere kloosterleven. In 529 wordt door Benedictus in Montecassino (Italië) het eerste klooster in de westerse christelijke traditie gesticht, waarin religieuzen, aan God gewijde mensen wonen. Benedictus stelt regels op die later voor bijna alle kloosters gelden. Hoofddregels zijn de gelofte van armoede en van kuisheid (celibaat) en de gelofte van gehoorzaamheid. Het leven van kloosterlingen wordt bepaald door 'ora et labora'. Dit houdt in 8 uur bidden, 8 uur werken en 8 uur slapen. De monniken vinden het aanvankelijk niet zo'n goed idee om

De tuinen zijn ommuurd en niet openbaar toegankelijk. Om in het levensonderhoud te voorzien is er een moestuin met vaak een kruidentuin, boomgaard, wijngaard, visvijver en akkers en grasland voor het vee.

naast al deze bezigheden ook nog eens lichamelijke arbeid te moeten verrichten, omdat dat onbeschaafd is. Dit laten zij over aan horigen en lijfeigenen. Langzamerhand begint toch het idee van zelfwerkzaamheid te ontstaan. Het zijn de Cisterciënzers, de Kartuziers en de Benedictijnen die het voortouw nemen. Vooral de Benedictijnen, waartoe ook de Trappisten behoren, ontwikkelen de kloostertuinen tot nutstuinen. Kloosters groeien soms uit tot grote abdijen met veel akkers, grasland en vee buiten de muren. Het is zelfs zo dat de Trappisten in Nederland worden beschouwd als voorlopers op het gebied van de ecologische landbouw. Vanuit hun religieuze instelling willen zij recht doen aan Gods schepping.

De oorspronkelijke inrichting van een kloostertuin

De tuinen zijn ommuurd en niet openbaar toegankelijk. Om in het levensonderhoud te voorzien is er een moestuin met vaak een kruidentuin, boomgaard, wijngaard, visvijver en akkers en grasland voor het vee.

Een stiltetuin om te mediteren met devotiebeelden of Lourdesgrot, kruis, kapel of kruisweg.

Een bloementuin voor de bloemstukken in de kerk en gemeenschapsruimte.

Een siertuin of sportaccommodatie voor ontspanning.

Een begraafplaats met kruisbeeld.

Een pandhof, een binnentuin die het paradijs verbeeldt.

Pandhof

De pandhof is het hart van het klooster en ligt middenin het vierkant van de kloostergebouwen. Het vierkant is ook het grondpatroon van het Hemelse Jeruzalem en staat voor gelijkheid en gerechtigheid. In het midden van de pandhof is vaak een bron of een boom. De bron is een beeld van het levende water. Het water in de put weerspiegelt de hemel. De boom is een beeld van de levensboom.

Breviertuin

Breviertuinen hebben vaak kronkelende paden en heesters waar je in alle rust rondjes kan lopen met het gebedenboek om te bidden en te mediteren.

De moestuin

Binnen de muren werden vooral groenten en bonen verbouwd, soms ook aardappelen. Bonen kregen de naam 'Trappistenvlees'. Het heilige boontje werd zo genoemd omdat in het naveltje, het kiemoog van de boom, een duifje te herkennen zou zijn. Sommigen zien in de boon een monstrans, waarin het 'heilig brood' bewaard wordt.

Kruisvorm en vruchtwisseling

Eén van de oudste kloostertuinen waar we iets van weten is de kloostertuin in Sankt Gallen, gesticht in 719. Verbouwd werd in rechthoekige bedden, voor elk gewas één. Men had ontdekt dat het beter was om een gewas niet jaar na jaar op dezelfde plaats te telen. De bedden werden vaak in de vorm van een kruis aangelegd. Eénmaal in de vier jaar werd een bepaald gewas weer op hetzelfde bed ingezaaid. Op begraafplaatsen is ook vaak een kruisvormige padenstructuur te herkennen, evenals in de pandhof.

Kruidentuin

Op het concilie van Nicea in 325 is besloten dat christenen zieken moesten verzorgen. Dit is één van de werken van barmhartigheid. In de kruidentuin van een klooster ging men zich toeleggen op de teelt van heilzame, geneeskrachtige planten. Eind 1800 namen de kruidentuinen van apothekers deze functie over.

In deze tijd is het kloosterleven drastisch veranderd. Veel religieuzen zijn oud en zelf aan verzorging toe en er zijn weinig nieuwe roepingen. Kloosters worden omgebouwd tot appartementen of conferentieoord en in de kloosters die nog als zodanig dienst doen zijn te weinig religieuzen om het vele werk te verrichten. In veel tuinen worden nestkasten opgehangen of struiken en bomen aangeplant.

Een goed voorbeeld hiervan is het Arboretum Oudenbosch. Deze voormalige kloostertuin heeft in de loop der jaren veel veranderingen ondergaan.

Hierover is een heel interessant boekje verschenen, samengesteld door Yvonne van Andel, waarin de geschiedenis van kloostertuin tot arboretum wordt beschreven.

Bron: Geheimen uit de kloostertuin - Tini Brugge

